

Erratula, quae irreperunt, leuiores sunt, quam ut nos-
tram in corrigendo diligentiam desiderent, aut laborem. Il-
la prudens Lector quamfacile deprehendet, emendabitque.

INSTITVTION. THEOLOGICAR.

PARS ALTERA

DE DEO QVIA RERVM EST PRINCIPIVM

AC FINIS.

LIBER V.

QVI DIVINAM GRATIAM HOMINIS
infirmitatem adiuuantem considerat.

CAPVT I.

*Vocabuli gratiae multiplex acceptio. Varias item
gratiae diuisiones.*

Intelligitur gratiae nomine ex parte Dei, ipsius liberalitas,
ac misericordia, seu omnino quaecumque gratuita, et
benefica Dei operatio. De hac gratia dicitur accipitur
illud Archangeli ad B. Virginem: »Inuenisti gratiam
»apud Deum«. Quae deinde loquendi phrasis frequens
est in Scripturis sacris, ut Gen. 6. vbi dicitur: »Noe vero inuenit
»gratiam coram Domino«. Et Exod. 33. Domino loquente ad Mo-
sem: »Inuenisti gratiam coram me.«

Tom. III.

A

Hanc

Hanc gratiam alibi Scripturae misericordiam, et bonitatem, et beneplacitum Dei, et bonam voluntatem, aut voluntatem simpliciter appellant; ut Psalm. 93. dum dicitur: »Misericordia tua Domine adiuuabat me«. Ecclest. etiam 1. »Misericordia Domini super omnem carnem«. Et Psalmis 149. 5. et 50. »Beneplacitum est Domino in populo suo: Scuto bonae voluntatis tuae coronasti nos: »Benigne fac Domine in bona voluntate tua Sion«. Et tandem ad Philip. II. »Deus operatur in nobis et velle et perficere pro bona voluntate«.

Loquitur et hoc sensu Augustinus (1) quum dicit, gratiam praecedere voluntatem hominis; quatenus nempe prior est Dei voluntas, qua homini bene vult, quam voluntas hominis accipiens Dei beneficium, iuxta illud Psalm. 58. »Misericordia eius praeueniet me«. Sic in Concilio Arausicano II. can. 3. dicitur, Gratiam Dei facere, vt Deus inuocetur a nobis.

Neque inusitata est haec gratiae acceptio apud Scholasticos: Dicit etenim. S. Thomas (2), quod quamuis communiter loquentes vtantur hi Theologi Gratiae nomine ad donum supernaturale iustificans designandum; generalius tamen Gratiam intelligi posse misericordiam Dei, per quam interius motum mentis operatur, et exteriora ordinat ad hominis salutem. De ea insuper scribit (3): »Gratia Dei causat bonitatem in homine grato, eo quod bona voluntas Dei, quae nomine gratiae intelligitur, est causa omnis boni creati«.

Ceterum ex parte nostra Gratiae nomine generaliter intelliguntur quaecumque gratuita Dei beneficia; siue id omne quod gratiose nobis a Deo conceditur; vel naturale illud sit, vel naturae terminos excedat. Hac generali significatione Gratiae imago Dei, ad quam conditus est homo, quaeque post peccatum in eo remansit, interdum Gratia vocatur a Patribus, nominatim ab Epiphano (4). Ita quoque Gratiae nomen vsurpat S. Thomas (5), quum docet in omni opere Dei tam naturali, quam supernaturali, rationem gratiae, simul et iustitiae cuiusdam reperiri; vt verum illud semper sit: »Vniuersae viae Domini misericordia et veritas«. Quamuis enim voluntate creaturas insituendi in Deo praesupposita, quamdam iustitiae, ac debiti rationem habeat, quod eas faciat iuxta condiciones, proprie-

(1) Epist. 100. alias 186.

(2) Quaest. 24. de Veritate art. 14.

(3) III. p. q. 86. art. 2.

(4) Epist. ad Ioh. Episc. Hierosol.

(5) I. p. q. 21. art. 4.

tatesque vniuscuiusque naturae conuenientes, gratuiti tamen beneficii est, proindeque Dei misericordiae quod creaturas ex nihilo producat.

Similiter nomen gratiae vsurparunt Graeci plerique; ipsa etiam VI. Synodus OEcumenica (1), quum docuit Angelos esse immortales per gratiam.

Atque sub hac generali gratiae significatione haeresim suam occultare, et Catholicis illudere Pelagius conatus est: imo vt Augustinus adnotat (2) Concilii Palestini Patres fefellit. Dicebat enim se gratiam Dei non negare, sed id vnum asserere, vt qui eam in natura, mente, libero arbitrio, tamquam gratuiti beneficiis homini collatis agnosceret. Vnde Augustinus eundem Pelagium sic loquentem inducit: (3) »Hoc ipso quia liberum arbitrium hominis defendo, et dico, quia liberum arbitrium sufficiens est, vt iustus sim, non sine gratia Dei.« Sed Augustino ipso interrogante: »Expone ergo nobis, o Doctor, quam gratiam?« Respondet: »Quum dico... liberum hominis arbitrium; vide quia hominis dico, »Quid deinde?« »Hominem quis creauit? Deus. »Si ergo hominem Deus creauit, et homini Deus liberum donauit arbitrium, quidquid potest homo de libero arbitrio, cuius gratiae debetur, nisi eius, qui eum condidit cum libero arbitrio?« At in hoc Pelagius non errauit: Reuera enim poterant ea omnia sub gratiae Dei nomine comprehendere; quemadmodum ipse Augustinus approbare videtur, dum scribit (4): »Quadam non improbanda ratione dicitur gratia Dei, qua creati sumus, vt non nihil essemus; nec ita essemus aliquid, vt cadauer, quod non viuat, aut arbor, quae non sentit, aut pecus, quod non intelligit; sed homines, qui et essemus, et viuere, et sentire, et intelligere: et de hoc tanto beneficio creatori nostro gratias agere valeamus: vnde merito et ista gratia dici potest; quia non praecedentium aliquorum bonorum operum merito, sed gratuita Dei bonitate donata est«.

Verum illud in Pelagio damnatum, quod huius generalis gratiae commemoratione eam gratiam obscurare, imo et tollere vellet, qua Christiani sumus, et quam Doctores Catholicis Scripturam sacram sequuti contra naturam distinguunt.

Porro specialiter, et quidem frequentissime in Scripturis, noui pra-

(1) Act. II. (2) Epist. 95. alias 177.

(3) Serm. II. de Verb. Apost. alias

XXXVI. cap. 7.

(4) Epist. laudata.

praesertim Testamenti, significatur nomine gratiae donum, seu beneficium supernaturale ordinatum ad salutem, quae est per Christum, et ad vitam aeternam; siue illud in habitu, siue in actu consistat; siue internum sit, siue externum. Hoc modo accepta gratia adhuc bifariam diuiditur; prout scilicet Dei beneficia ad hocce genus spectantia in duplici sunt differentia; quemadmodum S. Thomas docet. (1) Quaedam enim sunt eiusmodi, quae per se ad salutem, et iustitiam eius in quo sunt non conducunt; per ea tamen unus alteri cooperatur ad hoc ut in Deum reducat. Haec a Theologis vocatur gratia gratis data: Cuiusmodi sunt gratia sanitarum, genera linguarum, donum prophetiae, discretio Spirituum, et his similia. De quibus Paulus I. ad Corinth. xii. scribens: »Diuisiones gratiarum sunt.« Et infra: »Vnicuique datur manifestatio Spiritus ad utilitatem«, scilicet aliorum, »Alii quidem per Spiritum datur sermo sapientiae«, cet. Et Petrus I. Epist. 4. »Vnusquisque sicut accepit gratiam in alterutrum illam administrans«. cet. Alia vero sunt quibus homo ad iustitiam et salutem consequendam misericorditer reparatur a Deo: Quae nimirum cuncta ad eam pertinent gratiam, quam Theologi gratum facientem ideo vocant, quoniam nedum gratis data est, quod habet cum aliis commune, sed et gratum ac Deo amicum hominem facit: vel vt Apostolus loquitur ad Eph. I. per eam Deus nos gratificat; seu gratos, et acceptos sibi habet. Quamuis enim non omnia Dei beneficia, quae ad hoc diuisionis membrum referuntur, eiusmodi sint, vt hominem statim in Dei amicitia constituent; eo tamen diriguntur omnia, ut hominem Deo reconcilient, et ad aeternam perfectamque Dei amicitiam tandem perducant: etiam ipsa perfecta amicitia in illis comprehensa, una cum omnibus vitae aeternae bonis. Sunt in hoc genere fides, spes, bona voluntas; imò quaecumque fidei, spei, ac bonae voluntatis initium, poenitentia quoque, remissio peccatorum, charitas, iustitia, bona opera, virtutes, earumque augmenta, perseuerantia, ac denique vita aeterna; ad quam tamquam consummatam gratiam, de qua ad Rom. vi. scriptum est: »Gratia Dei vita aeterna«, priora omnia Dei beneficia destinantur.

Igitur quaecumque ad hoc posterius genus pertinent Dei beneficia, appellatione gratiae Christi designantur; siue, ut alibi Paulus loquitur, gratiae Dei per Iesum Christum; siue qua gratificat nos in dilecto: id est eius gratiae, de qua potissimum a Catholicis Pa-

(1) Prim. 2. q. III. art. 1.

tribus contra Pelagium disputatum est. Neque enim Patres eo nomine habitalem, et sanctificantem gratiam solum intellexerunt; sed etiam fidem, et cetera ad iustitiam conducentia. Sic de gratia Christi loquuntur Concilia, Mileuitanum, Arausicanum II. Tridentinum: sic Augustinus, Hieronymus, Prosper: Sic Pontifices Innocentius I. Zosimus, Caelestinus, et alii.

Porro quae prioris sunt generis beneficia, quia per se non ad hoc dantur vt illi, quibus dantur, per ea Deo gratificentur, non sunt certe inter beneficia gratiae Christi numeranda, nisi quatenus ad salutem, vel initium aliquod salutis aliorum efficaciter ordinantur. Nam gratia Christi non est sine aliquo saltem verae iustitiae et salutis initio.

Ex his itaque patet, ad Christi gratiam secundum se non pertinere quantumcumque magnam diuinae legis, ac mysteriorum scientiam; vt quae a bona voluntate penitus seiuncta esse potest. Quare nec Pelagius quando progressu temporis, quasi plus gratiae tribuens, in lege et doctrina Dei gratiam constituit, ad veram gratiae Christi agnitionem peruenit; neque ea gratiae confessione Patribus satisfacere potuit.

At neque possibilitas obseruandi mandata Dei pars est gratiae Christi; siue ea possibilitas intelligatur, quae omnibus adest, etiam infidelibus, quatenus in via adhuc constituti possunt ad veram fidem, et iustitiam perducere; siue ea, qua quis prae aliis posse dicitur propter specialia quaedam adminicula naturae, vel etiam gratiae gratis datae; qualis est doctrina, et legis cognitio, vel omnino amor percipiendae veritatis: siue denique eam possibilitatem intelligamus, qua quis dicitur posse propter excitationes quasdam internas, quibus tamen nondum in homine fiat, vt velit, aut velle incipiat. Atque huius est ratio manifesta; quoniam omnis huiusmodi possibilitas ab acto separata esse potest, ac proinde absque initio bonae voluntatis, et iustitiae consistere; sine quo tamen initio non consistit quae proprie vocatur Christi gratia, vt Augustinus docet (1).

Postremo neque seruilis timor sub hac gratia continetur. Etenim Christi gratia vna eademque est cum gratia noui testamenti; timor autem seruilis effectus est veteris legis; atque ad vetus spectat testamentum. Nam timor ille manum quidem coercedat a perpetratione, sed voluntatem non semper excludit. Vnde nec Adam post peccatum, quando audita voce Domini timuit; neque filii Israel quando mag-

(1) De Nat. et Grat. cap. 42.

no cum timore legem Dei sibi promulgari audierunt, per huiusmodi timorem, qui tantum seruilis erat, gratiae Christi participes facti fuerunt; sed tantum cuiusdam beneficii diuini per legem praestiti, de quo Paulus ad Rom. 8. dum ait: «Non accepistis spiritum seruitutis iterum in timore». Neque enim omnia Dei beneficia conferuntur hominibus per Christum; sed ea sola, quae proprie et per se conducunt ad salutem vitae aeternae, ut loquitur Concilium Arausicanum II. can. 7.

Qui vero plenius cognoscere uolet in quo proprie consistat gratia Christi, et quae Dei beneficia ad eam sint referenda, Augustinum consulat gratiae huius strenuissimum vindicem, eiusdemque Doctorem praestantissimum (1). Potissimum ubi de Christi gratia data opera disserit (2). Quo postremo loco contra Pelagium docet, ad Dei gratiam proprie non pertinere possibilitatem boni operis, sed ipsam bonam uoluntatem, et bonam actionem.

Ergo sumpta gratia hoc loco pro beneficio nobis diuina liberalitate collato, non quod ad naturam attinet, uel illius proprietates, sed quod pertinet ad supernaturalem beatitudinem, actualis audit, atque ad habitualemente comparatur sicut motus ad terminum. Haec principio in gratiam gratis datam, et gratum facientem partitur, ut ex dictis constat. Rursum partitur in praeuenientem, et subsequentem. Est prima, qua Deus in nobis priorem motum, aut bonam operationem efficit: secunda est, quae priorem illum motum subsequitur, ut homo opus salutare perficiat. Hanc diuisionem exponit S. Thomas per ordinem ad effectus priores, et posteriores (3). Sunt enim quinque gratiae effectus in nobis, quorum primus est, ut sanetur anima; secundus, ut bonum uelit; tertius, ut bonum quod uult, efficaciter operetur; quartus, ut in bono perseueret; quintus tandem, ut ad gloriam perueniat. Itaque gratia quatenus in nobis primum causat effectum, uocatur praeueniens respectu secundi effectus, et prout causat secundum uocatur subsequens respectu primi; et sic de aliis. De gratia praeueniente ait Psalmista Psalm. 58. «Misericordia tua Domine praeueniet me». Augustinus (4): «Ut incipiamus, dictum est, misericordia tua praeueniet me». Et Concilium Tridentinum. (5) «Si quis dixerit sine praeueniente Spiritus Sancti inspiratione, atque

(1) De Grat. et lib. arb. capp. 13. et 14. et alibi passim.

(2) De Grat. Christi potissimum capp. 41. 42. et 47.

(3) Prim. 2. q. cxi. art. 3.

(4) Lib. II. ad Bonif. cap. 9.

(5) Sess. VI. can. 3.

«que eius adiutorio hominem credere, sperare, diligere, aut poenitere posse, sicut oportet, ut ei gratia iustificationis conferatur, anathema sit.»

De gratia uero subsequente idem Psalmista dicit Psalm. 22. «Et misericordia tua subsequetur me.» Augustinus ubi supra: «Ut perficiamus, dictum est, misericordia eius subsequetur me.» De ueraque Ecclesia orans dicit: «Tua nos quaesumus Domine gratia praeueniat, et subsequatur, ac bonis operibus iugiter praestet esse intentos.»

Hinc aliae gratiae diuisiones, quae parum ab ista discrepant. Enim gratia praeueniens, quatenus operatur in nobis primam bonam uoluntatem, dicitur gratia operans; et gratia subsequens, per quam bona desideria complentur, dicitur gratia cooperans. Habet autem haec diuisio ualidissimum in Scripturis, Conciliis, ac Patribus fundamentum. Nam Scripturae duo gratiae tribuunt; primum, quod operatur aliquid in nobis, operationem nostram praeueniendo, ut legimus Act. xvi. ubi dicitur: «Aperuit cor Lydiae purpurariae intendere his, quae dicebantur a Paulo.» Secundum, quod nobiscum iam operantibus cooperetur, iuxta illud I. ad Corinth. «Non ego, sed gratia Dei mecum.» Item Concilium Arausicanum II. can. 9. «Quoties, inquit, bona agimus, Deus in nobis, atque nobiscum operatur.» Quibus uerbis utraque gratia operans scilicet, et cooperans designatur. Similiter Augustinus, a quo Theologi hanc sumere diuisionem, scribit (1): «Cooperando Deus in nobis perficit, quod operando incoepit: quia ipse ut uelimus operatur incipiens, qui uolentibus cooperatur perficiens.....ut ergo uelimus, sine nobis operatur; quum autem uolumus, et sic uolumus ut faciamus, nobiscum cooperatur.» Et Gregorius Magnus (2): «Summa pietas, ait, prius agit in nobis aliquid sine nobis, ut subsequente nostro libero arbitrio, bonum quod appetimus agat nobiscum.»

Sic autem diuisionem istam S. Thomas explicat (3). Operatio altius effectus non mobili, sed mouenti tribuitur: Ergo in illo effectum, in quo mens nostra mota est, minime mouens, Deo operatio tribuitur, et secundum hoc dicitur gratia operans. In illo uero effectum, in quo mens nostra et mouet, et mouetur, operatio non

50

(1) Lib. de Grat. et lib. arb. cap. 17.

(2) Lib. XVI. Moral. cap. 10.

(3) Ubi supra art. 2.

solum Deo, sed etiam animae tribuitur, et secundum hoc dicitur gratia cooperans.

Insuper eadem est cum gratia praeueniente, et solo nomine differt, gratia excitans, et cum subsequente gratia adiuuans. Gratia enim praeueniens, quatenus animum peccati somno oppressum ad poenitentiam excitat, gratia excitans dicitur; atque, quatenus iam excitatos, et de nolentibus volentes factos, ad perficiendum quod volebamus adiuuat, gratia adiuuans vocatur. Sunt haec gratiarum nomina apud Augustinum frequentissima: occurrunt quoque in Concilio Arausicano, Canonibus 3. 4. 5. et 6. Tridentinum vero sic loquitur (1): »Declarat praeterea ipsius iustificationis exordium in adultis a Dei per Christum Iesum praeueniente gratia sumendum esse, hoc est, ab eius vocatione, qua nullis eorum existentibus meritis vocantur, ut qui per peccata a Deo auersi erant, per eius excitantem, atque adiuuantem gratiam ad conuertendum se ad suam ipsorum iustificationem, eidem gratiae libere assentiendo, et cooperando disponantur.«

Habet praeterea partitionis gratiae quamdam speciem, quam Patres interdum gratiam vocant *ducem* et *comitem* voluntatis; quoniam ipsa nimirum et voluntatem ducat, et comitetur. Quam utramque etiam Ecclesia nobis significat in oratione secreta propter agentibus, dum Deum praecatur, ut viam illorum, et praecedente gratia sua dirigat, et subsequente comitari dignetur. Sic et Augustinus loquitur (2), gratiam praeuenientem, comitantem et subsequentem distinguens. Sed hac diuisione inducta nihil aliud significare Patres voluere, quam quod gratia, et operandi causa voluntati sit, et nihilominus voluntati operanti simul cooperetur; adeo ut priore quidem ratione dux, seu ducens gratia vocetur; posteriore autem comes, seu concomitans. Qua expositione habetur hanc gratiae diuisionem fere eandem esse cum memoratis. Habetur etiam nihil suffragari diuisionem istam falsae quorundam opinioni, qui voluntatem in bono opere, vel aliqua eius parte ducem gratiae esse volunt, quasi nimirum gratia a ductu, et consensu voluntatis dependeat, et non potius ipsa hunc consensum in voluntate efficaciter operetur.

Sunt et aliae quaedam gratiae diuisiones superioribus non dissimiles, quas, quum ex Scripturis, tum ex Patribus, et Ecclesiae orationibus facile est colligere. Potest itaque diuidi gratia in aspirantem, siue

(1) Sess. VI. cap. 5.

(2) Epist. 56. ad Dioscorum; alias 118.

siue inspirantem, et prosequentem. Quam diuisionem nobis indicat oratio Ecclesiae, qua petit, ut Deus actiones nostras aspirando praeueniat, et adiuuando prosequatur: altera etiam, qua sic orat in die Paschatis: »vota nostra, quae praeueniendo aspiras, etiam adiuuando prosequere.« Cuiusmodi verba leguntur quoque apud Gregorium. (1) Ex quibus intelligitur, aspirantem gratiam eandem esse cum praeueniente, et prosequentem cum subsequente, et adiuuante. Quocirca aspirans gratia, siue inspirans, non est constituenda in sola interna boni suggestionem quoad intellectum, etiamsi voluntas nullo modo mutetur, aut efficiatur per consensum, complacentiam, aut desiderium boni; sed eam significat, siue aspirationem, siue inspirationem, quae voluntatem efficaciter afficiat, operando in ea saltem desiderium aliquod, et initium boni. Hoc sensu de gratia inspirante loquitur Arausicanum Concilium dum Can. v. docet: »Per gratiae donum, id est, per inspirationem Spiritus Sancti corrigi voluntatem nostram ab infidelitate ad fidem, et ab impietate ad pietatem.« Et Can. vi. »Per inspirationem Spiritus Sancti fieri in nobis ut credamus, velimus, desideremus«, cetera. Et Can. vii. »Neminem posse bonum aliquod ad salutem peccatoris cogitare, ut expediat, aut eligere, neque euangelicae praedicationi posse consentire absque inspiratione Spiritus Sancti«. Et Can. ultimo: »Deum nobis, et fidem, et amorem sui inspirare«. Quae omnia abunde ostendunt gratiam inspirantem intelligendam esse respectu voluntatis efficaciter motae. Vnde idem Concilium Can. iv. vocat operationem Spiritus Sancti, quam in sequentibus nominat inspirationem; ut hinc etiam intelligatur inspirantem, siue aspirantem gratiam eandem esse cum gratia operante.

Diuidi insuper gratia potest in inchoantem, et perficientem, siue finientem, atque consummantem. Significatur haec diuisio illa orationis Ecclesiae parte: »Ut cuncta nostra oratio, et operatio, a te semper incipiat, et per te coepta finiatur«. Sed haec quoque diuisio incidit cum praecedentibus: nam gratia inchoans eadem est cum operante, et praeueniente; perficiens autem fere eandem cum cooperante, et subsequente; hoc solum discrimine, quod ista sonat operis consummationem vsque in finem, illae vero tantum prosecutionem.

Praeterea passim obseruare est et alias differentias gratiae, sed
Tom. III. B quae

(1) Hom. ix. super Ezequielem.

quae facile reducantur ad membra superiorum diuisionum. Siquidem ad gratiam operantem et praeuentem pertinet gratia conuertens, de qua Hieremiae xxxi: gratia vocans, de qua Apostolus ad Rom. vii: gratia trahens, quam Christus ipse commendat Iohanis vi: gratia compellens, quam agnoscit Ecclesia Deum orans, vt nostras etiam rebelles ad se compellat voluntates. Ad gratiam item cooperantem, et subsequentem pertinet gratia dirigens, et gubernans, confortans, et confirmans, conseruans, et custodiens, protegens, muniens, atque defendens.

Porro aliae quaedam differentiae, ut sunt gratia liberans, reconcilians, purificans, sanctificans, viuificans, iustificans, saluans, glorificans, partim spectant ad gratiam remissionis peccatorum, partim ad gratiam habitualement, partim ad gratiam coelestis gloriae. Denique quot sunt in nobis salutaria bona, tot gratiae Dei dona recensentur; quum omne nostrum bonum Dei donum sit.

Omnibus vero gratiae diuisionibus hucusque traditis celebrior euasit postremis hisce saeculis gratiae actualis diuisio in sufficientem et efficacem. Qui Moliniani audiunt sufficientem gratiam appellant, quae voluntati dat posse, et nullum effectum producit nisi ab humana voluntate determinetur; determinatur tamen, et quidem sine gratia alia operationis, quae tribuat etiam velle. Atque hanc gratiam, si conferatur in aliquibus circumstantiis, in quibus positi sequimur vocantem, appellant hi Theologi gratiam congruam. Ita post Molinam qui eius premunt vestigia efficacem reipsa gratiam de medio sustulere. At, qui ex SS. Augustini et Thomae discipulis sufficientis gratiae nomen, antiquis ignotum, aptarunt, longe illi diuerso a Molinianis sensu id fecerunt. Admittunt itaque hi pro hoc infirmitatis statu necessarium auxilium ab intrinseco efficacem: sed admittunt etiam gratiam sufficientem; quam dicunt dare, posse non velle, aut velle quoque, sed adeo inualidum, ut robustiori indigeat gratia vt in opus exeat. Posteriolem hanc gratiam sufficienti additam, et superuenientem, efficacem Theologi isti vocant, quae cum effectu semper coniungitur.

CAPVT II.

Vndenam diuinae gratiae efficacia repetenda sit.

Dei gratia seipsa efficax est.

Hoc Scholae nostrae dogma testantur Scripturae. Ezequielis enim xxxvi. de gratia, quae per Christum confertur iis, qui ab Idololatria respiscunt, implentque praecepta Domini, dicitur: »Dabo vobis cor nouum, et spiritum nouum ponam in medio vestri: et auferam cor lapideum de carne vestra, et dabo vobis cor carneum. »Et spiritum meum ponam in medio vestri; et faciam vt in praeceptis meis ambuletis, et iudicia mea custodiatis, et operemini. « Quibus sane verbis nobis promittitur gratia specialis, victrix, et ab intrinseco efficacem: nulla enim hic mentio fit, aut humani consensus, aut conditionis alicuius extrinsecae. Immo non praedicat ibi Deus promissionis filios diuinis obtemperatos mandatis, sed promittit se facturum vt diuinis mandatis obtemperent. At quod Deus promittit, non ex potestate liberi arbitrii, sed ex firmo satoque diuinae voluntatis decreto cum rei euentu connectitur.

Neque vero possunt Ezequielis verba hoc tantum sensu explicari, quod in noua lege plures quam in veteri ambulent in viis Domini. Etenim quamuis noua lex amplior sit, et a pluribus obseruetur; non in eo a veteri differt, quod per se plures, vel pauciores sint legis obseruatores, quando quidem iustitia non est ex lege, neque ad perfectionem lex adducit; sed quoniam in lege noua Deus in pluribus auferit cor lapideum, largitur spiritum nouum, et facit ut faciamus.

Huic Ezequielis loco sunt similia illa, in quibus legitur Deum inclinare, et trahere corda hominum, operari in eis bonam voluntatem, filios Dei agi Spiritu Sancto, aliaque id genus. Sunt autem haec: Iob xii. »Qui immutat cor principium populi terrae«. Ioh. vi. »Nemo potest venire ad me, nisi Pater qui misit me traxerit eum«. Ad Philip. ii. »Cum metu et tremore vestram salutem operamini. Deus est enim qui operatur in vobis velle, et perficere pro bona voluntate«. Et ad Rom. viii. »Quicumque enim Spiritu Dei aguntur, ii sunt filii Dei«.

Quae quidem incassum effugere Aduersarii tentant, reponentes hoc tantum sensu Deum inclinare, trahere, et operari in nobis bonam voluntatem, quod nos adiuuet, vt velimus, et faciamus per inspirationem, sine qua velle, et agere non possumus; non qua efficaciter et praeuia motione praestet vt velimus, et faciamus. Nam primum, in his, qui sola gratia versatili, et pedissequa sunt praeventi, cor non inclinatur, voluntas non trahitur, neque homo vult, quia Deus operatur in eo velle, sed potius liberum eius arbitrium gratiam determinat, flectit, trahit, et ideo Deus operatur, quia homo vult.

Deinde, in horum Theologorum Systemate quicumque gratia indifferenti adiuuarentur, inclinarentur, traherentur, et singuli ad Patrem venirent, singuli per gratiam hanc filii Dei efficerentur: et sic qui nec credunt, nec conuertuntur, ineffaciter tamen vocantur, et gratia versatili praemouentur, haberent illam gratiam, quam commendabat Christus dicens: »Nemo potest venire ad me, nisi Pater qui misit me, traxerit eum«. Quod quam sit falsum et absurdum atque Scripturis incongruum ex ipsis terminis constat.

Est praeterea in hac controuersia praeclarum Apostoli testimonium ad Rom. ix. dicentis: »Igitur non volentis, neque currentis, sed misericentis est Dei«. Quin huius loci vim arte sua Suaresius infringere potuerit, vt ostendit Bertius (1).

Sed nullus est in Scripturis apertior, ac firmitior locus, quam eiusdem Pauli ad Corinth. i. cap. 4. vbi ait: »Quis enim te discernit?« »Quid autem habes quod non accepisti?« »Si autem accepisti, quid gloriaris quasi non acceperis?« Hoc enim testimonio reuocatum se ab errore Semipelagianorum Augustinus testatur (2). Illud autem quam firmiter contra Molinianos gratiae intrinsicam efficaciam arguit? Si enim gratia natura sua efficax non sit, sed nostrum illa consensum expectet, iam homo aliquid habet, quod non accepit, et in quo gloriari possit, et se ab alio discernere, qui aequali praeventus gratia non consentit; nempe ipsum gratiae consensum, quem non a gratia, sed a se habet.

Plurima tamen reponunt Gratiae congruae Patroni. Prae ceteris autem Honoratus Tournelius omnium vocem, et interpretamenta dedit, vt Doctorem Molinianum possis agnoscere. Ait primum: »Mirum esse aduersarios perpetuo istum Apostoli textum nobis opponere,

(1) Lib. xiv. cap. 9.

(2) Lib. de Praed. Ss. cap. 3.

re, quem ipsimet in sua sententia soluendum pariter habent. »Nonne in sententia Thomistarum verum istud est, eum, qui gratiae sufficienti non resistit, efficacem a Deo impetrare? Ergo vnus ab alio se discernit contra effectum Apostoli: »Qui enim non resistit non habet ex gratia efficaci, vt antea ostendimus.«

Ait etiam: »Obiectionem hanc ex Apostolo praesenti quaestioni non esse accommodatam. Nusquam enim contingit vt efficaci gratiae vnus consentiat, et alter reluctetur; si enim efficax supponitur, ambo consentiunt, alias vero non esset efficax.....Igitur hypothesis, quae solet adduci duorum hominum, quorum vnus gratiae consentit, alter vero resistit, locum non habet, nisi vbi agitur de gratia sufficiente, non vero de efficaci«. Haec ille.

Ast in primo quod reponit toto coelo aberrat. Falsum namque est in sententia nostra, quod voluntas gratiae consentiat, seu illi non resistat, non haberi ex gratia. Nihil enim apertius in S. Thomae praecipue vbi scribit (1): »Hoc ipsum quod aliquis non ponit obiculum gratiae, ex gratia procedit«. Errat ergo Theologus ille, existimans docere nos hominem ex se ipso non resistere, seu consentire gratiae, quia dicimus, quod ex se ipso resistat, quae duo sunt valde diuersa. Docemus itaque nos cum S. Thoma, hominem ex gratia habere quod non resistat gratiae, quod illi consentiat; quod vero illi resistat ex se habere. Vnde nihil ex se homo habet, nostra sententia; per quod se ab alio discernat, nisi in malo.

Secundum quod adducit falsum pariter est, ac nugatorium. »Eccius enim fingit, in ea etiam sententia, in qua non dantur nisi gratiae ex se sufficientes, non fieri comparisonem duorum hominum, quorum vnus gratiae sufficienti resistit, alter ei consentit? Haec est ipsissima in hoc systemate hypothesis, in qua quaeritur, iurde habeat, quod sit efficax in eo, qui consentit, et remaneat mere sufficientis in eo, qui resistit? Thomistae dicunt, habere quod sit efficax ex vltiori gratia; Tournelius cum suis responder, id habere ex consensu voluntatis: ergo qui consentit, habet aliquid quod non accepit, et per quod ab altero se discernit, nempe suum consensum; quod Paulo repugnat.

Sed valeat hic Theologus, qui vtriusque partis, et Thomistarum, et Molinianorum prouinciam assumens, vt scilicet, vtriusque iura ex aequo exponeret, prima alterius partis principia, vel ignorat,

(1) In cap. xii. Epist. ad Heb. Lect. 3.

rat, vel dissimulat. Merito illi poterit reponi: Molinianus es tu; nam loquella tua manifestum te facit.

Ad orationes modo Ecclesiae perscrutandas accedamus: Ex his enim validissimum ad gratiae naturam dignoscendam petitur argumentum. Fuit siquidem antiquorum Patrum sententia, quam Pontifex Coelestinus refert (1). »Vt legem credenti lex statuat supplicandi«. Et ut Augustinus inquit (2): »Nemo est tam imperitus, tam carnalis, tam tardus ingenio, qui non videat Deum facere quod rogare se praecipit, ut faciat«. Porro quod gratiam, quae se ipsa efficax est imploremus, ex Ecclesiae praecibus sic demonstratur: Orat Deum pia Mater Feria iv. post Dom. 2. Quad. his verbis: »Dirige ad te tuorum corda fidelium, ut Spiritus tui fervore concepto, et in fide inveniatur stabiles, et in opere efficaces«. Et Sab. post Dom. 4. »Ad te nostras etiam rebelles compelle propitius voluntates«. Item Dom. v. post Pascha: »Largire supplicibus tuis, ut cogitemus te inspirante quae recta sunt, et te gubernante eadem faciamus«. Et in Vigilia Pentecostes: »Concede nobis, et nostrae voluntatis prauitatem frangere, et tuorum praeceptorum rectitudinem in omnibus adimplere«. In proxima etiam solemnitate: »Flecte quod est rigidum, fove quod est frigidum, rege quod est deuium«. Quibus omnibus, ceterisque Ecclesiae praecibus similibus addenda est oratio a Benedicto vii. edita, qua in sacris Congregationibus Summi Pontifices utuntur. Est huiusmodi: »Veni ad nos, et dignare illabi cordibus nostris, doce nos quid agamus, quo gradiamur ostende, quid efficiamus operare: esto solus et suggestor, et effector iudiciorum nostrorum. Non nos patiaris perturbatores esse iustitiae, qui summae veritatis diligis acquitatem, ut in sinistram nos non ignorantia trahat, non fauor infectat, non acceptio muneris, vel personae corrumpat, sed iunge nos tibi efficaciter solius gratiae tuae dono, ut simus in te vnum, et in nullo deuicemus a vero«. cer. Ex quibus sic placet argumentari: Gratia, quae inspirando Spiritus Sancti feruorem nos reddit efficaces, quae voluntatem quoque rebellem ad obsequium reuocat, quae praestat, ut faciamus, quae nostrae voluntatis prauitatem frangit, quae animum renitentem flectit, quae facit ut diuinis mandatis inhaereamus, quae nostra ad Deum corda conuertit quae sola efficaciter nos Deo iungit, numquidnam per se effectrix non erit? Pendebit autem illa a directione et de-

(1) In Epist. ad Gall. Episc.

(2) Epist. ad Vit. c. viii. alias ccvii.

terminatione voluntatis ut efficax dici valeat, et vere sit? Si penes nos est Dei gratiam efficacem reddere, cur petimus ab eo, ut faciat nos velle, ut nos faciat operari? »Prorsus in hac re, ut cum Augustino loquar (1), non operosas disputationes expectet Ecclesia, sed attendat quotidianas orationes suas: orat, ut increduli credant; Deus ergo conuertit eos ad fidem: orat, ut fideles perseuerent; Deus ergo donat perseuerantiam usque in finem«.

Consentiunt his, quae hucusque sunt dicta, vnanimiter Patres. Quoniam vero, ut optime aiebat Perronius (2), ante Pelagianos non fuerat de grat. et lib. arbitrio a Patribus perfecte tractatum, quoniam multi, qui optime poterant Scripturas cognoscere, et pertractare, latebant in populo Dei, vel non afferebant solutionem quaestionum difficilium, quum calumniator nullus instaret, ideo his praetermissis, Augustinum primum in hac controuersia consultimus. Ex eo vero nomina, quibus efficacem gratiam delineat, in vnum complectimur. Ergo Augustinus gratiam appellat »Spiritus Sancti occultissimam gratiam (3), internam, occultam, mirabilem, ac ineffabilem potestatem, qua Deus operatur in cordibus hominum non solum veras reuelationes, sed etiam bonas voluntates (4); omnipotentissimam voluntatem (5), occultissimam, et efficacissimam voluntatem, ac potestatem quae conuertit, et transfert corda hominum ab indignatione ad lenitatem (6); inspirationem bonae cupiditatis, ut homo non sit inuitus, non sit reluctans, sed consentiens bono, et volens bonum (7). Magnam et efficacissimam vocationem (8); inclinandum cordium omnipotentissimam potestatem; (9) Gratiam, quae a nullo duro corde respuitur«. (10) cet. Igitur ipsa vocabula, quibus ab Augustino Dei designatur gratia, eam se ipsa efficacem ostendunt: nam gratiam efficacem reddi, aut voluntatis consensu, aut circumstantiis locali, vel temporis, non est illam operari miris, et ineffabilibus modis; non est esse efficacissimam, et potentissimam; non est esse inspirantem bonam cupiditatem, ceteraque ibi ab Augustino affirmata.

Deinde, illustriores quasdam Augustini auctoritates in medium du-

(1) De dono Perseu. cap. 7.

(2) In op. postremo obseu. iv. cap. 5.

(3) In i. de peccat. merit. cap. 9.

(4) Lib. de Grat. Christi cap. 24.

(5) In iiii. ad Iulian. cap. 8.

(6) In i. ad duas Epist. Pelag. cap. 20.

(7) Lib. sequenti cap. 8.

(8) De Gratia et lib. arb. cap. 5.

(9) De correct. et Grat. cap. 14.

(10) De Praedest. S. cap. 8.

ducamus. Prima est (1): »De isto docendi modo Dominus ait: omnis qui audiuit a Patre meo, et didicit, venit ad me. Qui ergo non venerit, non de illo recte dicitur, audiuit quidem, et didicit sibi esse veniendum, sed facere non vult, quod didicit. Propterea non recte dicitur de isto docendi modo, quo per gratiam docet Deus. Si enim sicut veritas loquitur, omnis qui didicit, venit, quisquis non venit profecto non didicit. Sic secunda (2): »Certum est nos mandata seruare si volumus, sed quia praeparatur voluntas a Domino, ab illo petendum est, ut tantum velimus quantum sufficit, ut volendo faciamus. Certum est nos velle quum volumus, sed ille facit ut velimus bonum, de quo dictum est quod paulo ante posui praeparatur voluntas a Domino: de quo dictum est, Domino gressus hominis dirigentur, et viam eius volent de quo dictum est, Deus est qui operatur in nobis, et velle, et operari. Certum est nos facere quum facimus, sed ille facit, ut faciamus, praebendo vires efficacissimas voluntati, qui dixit, faciam ut in iustificationibus meis ambuletis, et iudicia mea obseruetis, et faciatis.

Tertia (3): »Quando Deus promissit Abrahae in semine eius fidem gentium, eam non de nostrae voluntatis potestate, sed de sua praedestinatione promissit: Promissit enim quod ipse facturus fuerat, non quod homines: quia etsi faciant homines bona, quae pertinent ad colendum Deum, ipse facit, ut illi faciant quae praecipit; non illi faciunt, ut ipse faciat quod promissit. Alioquin ut Dei promissa compleantur non in Dei, sed in hominum est potestate, et quod a Domino promissum est, ab ipsis redditur Abrahamae. Non autem sic creditur Abraham, sed creditur dans gloriam Deo; quoniam quae promissit, potens est et facere; non ait praediceret; non ait praescire.....sed potens est facere, ac per hoc facta non aliena, sed sua.

Ultima (ut innumeras mittamus) esto (4): »Haec itaque gratia, quae occulte humanis cordibus diuina largitate tribuitur, a nullo duro corde respuitur; ideo quippe tribuitur, ut cordis duritia primitus auferatur.

Quas sane Augustini auctoritates in suum trahere sensum, dum Moliniani pertentant, inani se labore frangunt. Neque enim egent illae expositione.

AU-

- (1) Ex lib. de grat. Christ. cap. 14. (3) De Praed. St. cap. 10.
 (2) Ex lib. de Grat. et lib. arb. cap. 16. (4) Ibidem cap. 8.

Augustino consonant Prosper, et Fulgentius. Horum prior scribit (1): »qui ambigat tunc liberum arbitrium cohortationi vocantis obedire, quum in illo gratia Dei affectum credendi, obediendique generauit? Alioquin sufficeret moneri hominem, non etiam in ipso nouam fieri voluntatem. Et postea: »Ex inuito volentem facit, et quibuslibet modis infidelitatem resistentis inclinat ut cor audientis obediendi in se delectatione generata, ibi surgat, ubi praemebatur, ibi discat, ubi ignorabat, ibi fidat, ubi diffidebat, inde velit, vnde nolebat.

Posterior autem haec habet (2): »quomodo Deus omnia quae vult facit, si volens hominem saluum fieri, cuius salus non nisi a bona incipit voluntate, ipsum velle, non in homine Deus inchoat, sed ut ab homine nascatur expectat? Oh quam pessimum nefas asseritur, dum gratiae Dei contumaciter repugnatur, qui homines opere Dei se in bonum mutari negant, qui homines non essent, nisi bonitate Dei operantis existerent». Et alio in loco (3): »Ista gratia ut eligatur, ipsa prius elegit, neque suscipitur, atque eligitur, nisi hoc ipsa in corde hominis operetur.

Ex S. Thoma praecipua quaedam testimonia hic subiicimus. Primum: (4) »Omnis motus tam corporales, quam spirituales, reducuntur in primum mouens simpliciter, quod est Deus, et ideo quantumcumque aliqua natura corporalis, vel spiritualis ponatur perfecta, non potest in suum actum procedere, nisi moueatur a Deo. Non solum autem a Deo est omnis motio sicut a primo mouente, sed etiam ab ipso est omnis formalis perfectio sicut a primo actu. Sic igitur actio intellectus, et cuiusquam entis creati dependet a Deo quantum ad duo: vno modo in quantum ab ipso habet perfectionem, siue formam, per quam agit; alio modo in quantum ab ipso mouetur ad agendum. Hic enim explicat S. Doctor necessitatem et efficaciam gratiae per motionem diuinam: motio autem diuina non est efficacax ex motu mobilis, sed propria virtute.

Secundum testimonium (5): impugnans ut erroneam eorum opinionem, qui dicebant Deum dare nobis virtutem volendi, non vero ipsum velle, ait S. Doctor: »quibus quidem auctoritatibus Sacrae Scripturae resistitur euidenter: dicitur enim Isaiae xxvi. omnia

Tom. III.

C

ope-

- (1) Epist. ad Rufinum. cap. 15.
 (2) Lib. de Incarn. et grat. cap. 29. (4) I. 2. quaest. 7. 109. art. 1.
 (3) Lib. de verit. praed. e. grat. III. cont. Gent. cap. 89.

»opera nostra operatus es in nobis Domine; vnde non solum virtutem volendi a Deo habemus, sed etiam operationem. Praeterea, »hoc ipsum quod Salomon dicit: quocumque voluerit inclinabit illud; ostendit non solum diuinam causalitatem ad potentiam voluntatis extendi; sed etiam ad actum ipsius. Item Deus non solum dat rebus virtutem, sed etiam nulla res potest propria virtute agere, nisi agat in virtute ipsius, vt supra ostensum est « cet.

Tertium (1): »Deus mouet voluntatem immutabiliter propter »efficaciam virtutis mouentis, quae deficere non potest, sed propter naturam voluntatis motae, quae indifferenter se habet ad diuersa, non inducitur necessitas, sed manet libertas; sicut etiam in »omnibus Prouidentia diuina infallibiliter operatur, et tamen a causis »contingentibus proueniunt effectus contingenter, in quantum Deus »omnia mouet proportionaliter, unumquodque secundum suum modum «.

Vltimum (2): »Omnis actio voluntatis in quantum est actio, »non solum est a voluntate vt immediate agente; sed etiam a Deo »vt primo agente, qui vehementius imprimit. Vnde sicut voluntas »potest immutare suum actum, ita et multo amplius Deus «. Habet similia passim. Quae quidem plana sunt, atque aperta, et diserte expriment infallibilem gratiae efficaciam repetendam esse ex diuinae voluntatis efficacia.

Accedit tandem, ac suffragatur multiplex ratio ab incommo-
dis, quae ex Aduersariorum sententia sequuntur, ducta. Etenim sub-
blata gratia se ipsa efficaci, eaque admissa, quae talis sit ab euen-
tu, seu ex praesentia et circumstantiis, sequitur i. tolli a Deo ra-
tionem primae causae, ac primi motoris; quoniam voluntas ipsa
se determinat, neutiquam determinata a Deo. Sequitur ii. quod
coarctetur Dei omnipotentia, et supremum dominium, quod habet
supra nostras voluntates: non enim potest in quibusuis circumstan-
tiis voluntates nostras inclinare. Sequitur iii. quod tollatur a Deo
ratio causae vniuersalis; quum sit aliquid quod eius causalitatem
subterfugiat, scilicet consensus, et libera determinatio voluntatis.
Sequitur iv. quod non debeamus Deo agere gratias pro eo quod
omnium caput est in salutis negotio; videlicet pro determinatione
ad bonum; quia haec a nobis est, non a Deo. Sequitur v. quod
ex parte auferatur praecipua orationis necessitas: etenim in eorum

(1) Quaest. vi. de malo art. unico ad 3.

(2) Quaest. xxii. de verit. art. 8.

opinionem haud est necesse a Deo petere quod gratiae consentiamus, quum id quoque ex nobis, non ex Deo sit. Sequitur vi. quod potissimum in nostra libertate, non in sola gratiae spe inniti debeamus: est siquidem nobis liberum semper eam efficacem reddere; vnde non adeo anxie pro salute nostra debemus timere, nec tanta sollicitudine illi inuigilare. Sequitur vii. quod haec sententia Semipelagianismo affinis videatur, quatenus partem homini vindicat, et partem Deo; imo hominem prius consensum suum promentem ponat, Deum posteris operantem; in quo iuxta Augustinum Semipelagianorum error situs erat. Sequitur viii. quod Deus non sit potius auctor operum bonorum, quam malorum: nam ex Systemate gratiae congruae Deus bonorum operum Auctor dicitur, quatenus hominem in iis constituit circumstantiis, in quibus praeuidet eum bene vsurum gratia, ac cum eo simultanee ad opus concurrat: at pariter illum, qui male agit, in iis circumstantiis ponit, in quibus illum praeuidet oblata gratia male vsurum, et simultatenee cum illo ad malam opus concurrat: aequae igitur mali et boni Auctor dicendus est.

Alia plurima huius generis argumenta adduceremus nisi id superuacaneum foret. Ad numerum usque quadragenarium ea perduxit Estius; ad quinquagenarium Bancel; quos superarunt Thomas de Lemos, et Reginaldus. Ex omnibus id unum arguitur, scilicet diuinam gratiam se ipsa efficacem esse; quod erat demonstrandum.

CAPVT III.

*Molinianae doctrinae originem, ac vicissitudines summam
tradit. Eiusdem capita praecipua explodit.
Congruistis occurrit.*

Qui Ecclesiae historiam vel a limine salutauerit, nouit certe quot turbines in ea excitauerit saeculo xvi. excurrente Ludouicus Molina noua illa sua, atque inaudita doctrina erga Dei gratiam, praedestinationemque. Eius consilium fuisse haeresim Caluinianam facilius euertere, et arbitrii libertatem cum Dei gratia expeditius componere, ipse testatur. Fides tamen penes ipsum. Neque enim id eius operis veluti dogmata praeseferunt, nec ita visum antiquae fidei, et doctrinae amatoribus: fuere siquidem ex his non pauci, qui discordiam potius quam concordiam Molinae librum appellarent, quod pu-

rum Pelagianismum redoleret. Hinc indictum bellum atque tot faculis doctrina obruta, quot exitere Academicarum, Salmanticensis praecipue, censurac; praelatorum quoque, et Theologorum totius ferme Hispaniae nostrae: donec tandem res tota Romam delata est, ibique coepit agitari; nec tamen pertractata licet nouem annorum decursu, ab an. videlicet 1598. ad vsque an. 1607. finita ea fuit. Haud erimus causae huius iniqui iudices atque praecipites. Omnium manus occupant historici libri, qui saltim coniecturando (neque enim possunt diuinari haec) eam colligunt (1). Tria vero interea nobis certa suppeditant Acta a Viro ingenuo, primo illarum Congregationum Secretario Gregorio Nunnio Coronello Fratre eremita Augustinensi conscripta, atque in Bibliotheca Angelica asservata. Primum: maiorem Consultorum partem sententiam de gratia efficaciac; a consensu, et cooperatione liberi arbitrii, exosam habuisse, et suis subscriptionibus reprobasse. Secundum: Clementem VIII. non tantum Congregationum initio mandasse, vt assertionum capita ad probatissimam, atque a Praedecessoribus suis consecratam S. Augustini doctrinam expendere; verum etiam ad proscribenda Moliniana dogmata maxime inclinatum; scriptum pro gratia per se efficaciac; ex variis Augustini locis depromptum ipsummet exhibuisse; eiusque mandato editam a Coronello Molinae Censuram, cui omnes, si Bouium, olim Iesuitam, exceptis, Consultores Theologi subscripsi serunt.

Tertium: Paullum v. Pontificatus sui an. II. praecipisse vnicuique consultorum, vt damnandas propositiones diligenti studio seligerent, ac delinearent singuli edendae Constitutionis speciem: omnes vero, excepto Bouio, in damnationem Molinae iterum conspirasse.

Illud praeterea nedum nobis, sed omnibus notum, ac indubitatum est, quale fuerit hominum genus, vel maximis etiam fraudibus perpetuo abundans, vt quae imminabant pericula eluderet, quod et in hoc perdifficili, et maximo negotio saepius contigerit historia narrat (2). Eam Tirones nostri consulant monemus, dum nos, licet inulti, et reluctantes facta eiusmodi praetermittimus.

Ergo Molinae sententia, tor, tantisque censuris notata, intra domesticos parietes sese tandem continuit, nec externos aliquos nacta est adsertores, nisi pauculos a Maiorum suorum institutis plane de-

(1) Abrege de l' Histoire Ecclesiastique Article II. Tome Di-

xieme.
(2) Vbi supra.

degeneres. Quibus tandem acquissime interdictum sancta Lege prudentissima a Rege nostro Carolo huius nominis III. quem D. Op. Max. aeternum seruet, qua totius Hispanicae Ditionis bono consultur (1).

Huius autem sententiae hoc habetur capitale dogma; scilicet gratiae efficaciam ex solo liberi arbitrii consensu merendam esse; seu vt Molina loquitur, (2) »Auxilium praeuenientis, atque adiuuantis gratiae, quae lege ordinaria viatoribus conferuntur, quod efficaciac; aut inefficacia ad conuersionem, seu iustificationem sint, pendere a libero consensu, et cooperatione arbitrii nostri cum illis; atque »adeo in libera potestate nostra esse, vel illa efficaciac; reddere consentiendo, vel inefficacia illa reddere continendum consensum, et »cooperationem nostram, aut etiam eliciendum contrarium dissensum«. Opinabatur enim Molina Deum eodem omnino affectu omnibus gratiam conferre, eamque libertati arbitrii subicere, pro cuius nutu efficac reddatur, vel inefficax: ita ut ex parte, atque in actu primo, vt ille loquitur, nullum sit discrimen inter gratiam sufficientem, et efficacem, sed unice in actu secundo, dum nempe liberum auxilium indifferenti auxilio praeuentum viuidiore motione vult, aut non vult assentiri. Hinc iuxta Molinam non est in Deo absoluta voluntas conferendi donum perseuerantiae, nisi ob praeuisionem liberi consensus, quo liberum arbitrium gratia illa pedissequa bene utitur. Hanc opinionem vulgavit omnium primus Salmanticae Prudentius de Montemaior, et Louanii Leonardus Lessius, et Iohannes Hamelius; verum agnoscit illa Molinam auctorem suum.

Fuit et alia inter eos opinio Congruistarum dicta, qua Moliniana Systema temperari Aquaiua iudicauit, ad quam decreto teneri praecipit. Erat autem illa, prout a Suaresio explicatur (3); »quod »Deus infinita sua sapientia praevidentis, quod unaquaque causa, »sue voluntas, in omni euentu, et occasione operatura sit, si in ea »constituatur, quando, et cui vocationi sit vnaquaque voluntas »assensum praebitura, si ei detur, unde quando vult hominem »conuertere, vult etiam illum vocare illo tempore, et modo, quo »nouit illum consensurum. Et talis vocatio vocatur efficac, quia »licet in se non habeat infallibilem effectum, tamen vt subest tali scientiae diuinae infallibiliter est illum habitura«. Atque haec est gra-

(1) In Sanct. Reg. data Matrili die XI. Aug. ann. 1768.

(2) In Concord. quaest. 14. art. 13.
(3) Lib. III. de Auxiliis diu. Grat. c. 14.

*tautici
um*

gratia illa, quam congruam vocant, propterea quod congruo tempore, ac modo hominibus conferatur. Reuera tamen non esse aliud Congruismum, quam Systema a nouis Pelagianis excogitatum ad exponendum qua ratione possit Deus hominis voluntatem ad bonum amandum, operandumque impellere, quin eam directe determinat, atque sua omnipotentis manu flectat, sunt qui confidenter asseverent (1). Quidquid tandem id sit, exploratum, verumque est, Claudium Aquauia Molinismum purum iam iam inuisum et odiosum, Congruismo temperandum consulto voluisse. At consilium hoc, decreto licet munitum, non ita placuit Sociis, vt non ab eo recesserint. Pro Molinae doctrina maior semper illorum pars stetit; quae sola ea vera esset.

Quibus vero argumentis nouum hoc systema praemunierint, ac aduersus gratiam per se efficacem pugnaverint perscrutemur. Praecipuum hoc est: Subverti per efficacem gratiam libertatem indifferentiae non ex vno tantum capite colligitur. Requiritur enim ad essentiam libertatis potestas indifferens, quae positis omnibus requisitis ad agendum, agere vel non agere valeat: at posita gratia ex suis intrinsicis efficaci, non remanet haec potestas indifferens; nam haec gratia dat ipsum velle, ipsum agere, ipsum indeclinabiliter operari, atque determinatio actus tollit indifferentiam: Gratia igitur se ipsa efficax euertit libertatem.

Deinde: vt Concilium Tridentinum definit (2) liberum hominis arbitrium a Deo motum et excitatum dissentiri potest; quae sane definitio ita intelligenda est, vt liberum arbitrium, etiam in sensu composito, vt loqui solent, diuinae praemotionalis dissentiri possit: loquitur siquidem Concilium de libero arbitrio praemoto et excitato.

Insuper: id ipsum probat notissimum Scholae axioma; scilicet: "quod sequitur ex antecedenti necessario, necessarium est": igitur si gratia efficax cum effectu necessario connexa est, neque ab illo diuelli potest; erit quoque necessaria ipsamet operatio, quae tale decretum consequitur.

Rursus: si cum absoluta, et indeclinabili praemotionali indifferentia liberi arbitrii consistit, erimus etiam liberi ad ambulandum dum constringimur vinculis.

Item: verum in hac scientia est, quod si quis gratiam ab-

(1) Abrege de l' Histoire Ecclesiastique Article II. n. 32.

Tome Dixieme.
(2) Sess. vi. can. 4.

ceret efficacem, eique reluctaretur, Dei decreta frustrarentur: ergo et verum hoc erit etiam, quod si quis posset reluctari, possent irrita fieri, ac frustrari absoluta Dei decreta: consequenter, vel non dantur decreta huiusmodi, vel non persistit cum his potestas liberi arbitrii reluctandi diuinae gratiae.

¶ Tandem; aut potest quis sub efficaci Dei gratia dissentiri, aut non potest? Si non potest, perit ergo iam libertas. ¶ Si vero potest, vel dissentiet aliquando, vel non? Si primum: non est ergo gratia infallibiliter cum effectu coniuncta. Si numquam dissentiet, ad nihilum potestas illa numquam operatura deseruit.

Arguunt praeterea ex Scripturis. Isaiae cap. v. conqueritur Dominus de Israelitis dicens: "Quid est quod debui ultra facere vineae meae, et non feci"? Atqui si adstruatur necessaria gratia efficax, non esset iusta haec quaerimonia, quum possent respondere Israelitae: Deuisti nobis gratiam se ipsa efficacem elargiri: non ergo gratia huiusmodi necessaria est. Simile argumentum afferunt ex increpatione Corozaitarum, et Bethsaitarum.

Rursus opponunt: Gratiae efficaciis nomen a Caluino fuisse inuentum; proindeque a Theologis Catholicis anathematizandum.

Addunt Congruistae, quamplurima esse Augustini loca, eaque obuia, in quibus videtur adstruere gratiam congruam ad sensa Molinianorum. Potissimum vbi scribit (1): "Nullius Deus frustra miseretur; cuius autem miseretur, sic eum vocat, quomodo scit ei congruere, vt vocantem non respuat". Huc demum redeunt argumenta omnia, quae pro defensione scientiae Mediae proferunt.

Sed respondendum ad obiecta: Ad primum quidem, quod mirifice aduersarii extollunt, fatendo principio ipso cum Augustino difficile admodum esse libertatem cum gratia conciliare: unde si nulla nobis succurreret responsio, fateremur ignorantiam nostram, nec tamen gratiam se ipsa efficacem denegaremus. Adderemus, hanc gratiam trahere arbitrium nostrum variis, et ineffabilibus modis. Haec loqueremur; quae certe veritatis amatorem decent; quibusque cordati quique acquiescere deberent. Sed quum non sint tales hi cum quibus congregimur; hinc argumento respondemus: Veram praemis esse traditam ibi liberi arbitrii explicationem: Falsum vero, non remanere sub efficaci gratia potestatem ad oppositum, quando operatur in nobis velle, et facit, vt faciamus. Libera etenim volun-

(1) Lib. 1. ad Simplic. quaest. 2.

luntas nostra est, circa omne bonum, quod in se non habet plenitudinem bonitatis; et etiam circa bonum incommutabile, quotiescumque non videtur in se: vt contingit in patria, in qua idcirco non remanet indifferentia iudicii, neque libertas a necessitate, comparate ad finem ultimum. Neque gratia efficax necessitatem inducit, propterea quod infallibiliter cum effectu coniuncta sit. Numquam enim eueniet vt non amplectamur liberrima voluntate id ad quod nos gratia trahit: et nihilominus potest id non euenire. Ita quando tenemur amore seruandi propriam vitam, vel determinate volumus sedere, aut ambulare, numquam nos praecipites dabimus, numquam ab opere quod volumus desistemus; possumus nihilominus oppositum velle, atque facere.

Concillii autem Tridentini definitio optime per sensum compositum ac diuisum a nostratibus exponitur: non enim docent illi, quod in sensu composito diuinae motionis non sit in nobis potentia dissentendi, vt somniant nonnulli; sed docent tantum quod neutriquam possit componi dissensus cum ipsa motione efficaci; ita sane vt sensus compositus, et diuisus appellet positionem actus, non possibilitatem. Hoc docuit S. Thomas scribens (1): »Quamuis enim non esse effectus diuinae voluntatis non possit stare cum diuina voluntate; tamen potentia deficiendi effectum simul stat cum diuina voluntate: non enim ista sunt impossibilia: Deus vult istum saluari, et iste potest damnari; sed ista sunt impossibilia: Deus vult istum saluari, et iste damnatur«.

Sed iuxta solutionem antea datam concedi potest aduersariis; posse hominem dissentiri etiam in sensu composito diuinae excitationis: non enim est excitatio, quae proponendo bonum incommutabile cum perfectissima ipsius cognitione necessario trahat ad se voluntatem; sed negamus cum tali excitatione diuinae gratiae ponendum aliquando fore consensum. Aliud quippe est posse dissentiri, aliud dissentiri reapse: stat siquidem sine actu potentia, et plura possumus facere, quae non facimus. Itaque dum a Deo excitamur efficaci auxilio infallibiliter assentimur; quoniam Deus operatur in nobis velle, et perficere: possumus tamen non assentiri, quum talis excitatio non sit luminis gloriae. Profecto actus infallibilitas negationem actus excludit, non vero negationem potentiae ad non agendum. Ita dum volumus, necesse est ut velimus; non est

au

(1) Quaest. 23. de verit. art. 5. ad 3.

autem consequens, vt dum volumus, non possimus non velle. Et haec quidem doctrina in re vna eademque est cum ea, quam primum ex S. Thoma dedimus.

Axioma autem Scholae in confirmationem ductum indignum est, quod in vsum a Theologis accipiat. Idem illud est cum isto: »Quod sequitur ex inimpedibili per necessariam connexionem, illud inimpedibile est, et necessarium«. Hoc vero a Sixto IV. fuisse damnatum, et a Petro de Riua reuocatum testatur Louaniensis Academia, vt in historia de Auxiliis legimus. Verba dabimus, quibus et optime argumento respondetur (1): »Quod vero subiungitur Dei decretum in ipsius esse potestate, non itidem in nostra, eoque illius non impediri libertatem, sed impediri nostram in eo, quod ex illo decreto necessario sequitur: hoc inquam nullam eis praebere labendi viam. Deinde etsi decretum Dei in causae secundae non sit potestate, ipsam tamen eius causae conditionem in agendo naturalem non immutat, eoque effectus libertatem, et contingentiam non impedit; alioquin enim sequeretur liberam non fuisse gentium conuersionem, sed necessariam; quia absoluta Dei promissio de gentium conuersione, vnde illa per necessariam consequentiam futura colligitur, non erat in hominum conuertendorum potestate: estque ante annos cxxii. in hac Vniuersitate cuiusdam Petri de Riua haec primo censurata, deinde vero in Vrbe Roma sub Sixto IV. damnata, et ab ipso praesente reuocata propositio: quod ex inimpedibili cct.

Potest et huic confirmationi responderi doctrina saepius repetita. Quod e vestigio sequitur de vinculis nullius est momenti. Longe enim aliter de actibus imperatis a voluntate, ac de elicitis discurrendum est. Priores, cuiusmodi ex. g. ambulatio est, nedum necessitatem in nobis patiuntur, sed etiam coactionem quoniam impediri hi a causa extrinseca possunt: in posterioribus autem, cuiusmodi sunt velle, ac nolle, semper a coactione sumus immunes, quoniam voluntas dari nequit inuito, neque auferri nisi volenti: nihilominus velle necessitate possumus, si in bono quod volumus, nullam apprehendimus mali rationem; quomodo cogunt vincula dum nullus fugiendū locus adest. Sed necessitatem hanc non infert in hac vita Christi gratia.

Illud quoque quod sexto obiectionis loco ponitur, facilem habet

Tom. III.

D

80-

(1) Lib. . . cap. 15.

solutionem: etenim diuinum decretum est vt operemur; sed libere et cum potentia ad oppositum. Hinc repugnat eo posito, hominem non operari, sed non repugnat operari libere, atque simul non operari: imo conforme hoc ipsi decreto est. Id quod Schola sic consuevit explicare; posse vtrique hominem sub efficaci auxilio Dei dissentiri potentia possibilitatis, non vero potentia positionis.

Vltimum tandem nihil arguit. Vt enim potentia non sit frustranea sufficit quod possit non agere; neque necesse est, vt aliquando sub efficaci motione Dei non agat; alias frustranea etiam foret potentia resistendi sub gratia congrua, sub qua numquam libera voluntas resistit. Quod haud concedent congruistae.

Secundum argumentum, si quid probat, aequae contra obiectantes probat. Potuissent siquidem respondere pariter Israelitae, debuisti nobis gratiam congruam tribuere. Verum Isaias ibi non loquitur de gratia internae vocationis victrice: neque enim est, qui voluntati Dei resistere possit, «si decreuerit saluare Israel», vt dicitur cap. xii. Itaque Propheta sermonem ibi vnice habet de institutione Ecclesiae Iudaeorum, atque de gratiis externis, quas comparatione vineae recenset. Ait vero: «quid vltra debuisti? quoniam gentem illam externis his beneficiis cumulauerat, missis Prophetis, qui vineam excolerent, segregatis ab ea idololatriis, ne eorum exemplo in cultum superstitiosum laberetur. Et tamen Iudaei tot beneficiorum immemores, Deum ipsum in Christi persona contumeliis affectum, tandem et hunc crucis supplicio damnarunt.

Inrepatio autem Christi Domini sic est intelligenda: quod ideo gratia Iudaeis collata caruit effectu, quod maior esset excaecatio eorum, atque induratio, quam fuerit in Tyriis, et Sidoniis; proindeque interiori motione, etiam ex parte Dei, illis opus fuit, vt actu crederent, vt actu poeniterent. Hanc responsonem non obscure inuinit Augustinus vbi sic loquitur (1): «non erat sic induratum cor Tyriorum, et Sidoniorum, quoniam sic credidissent, si qualia viderunt illi (scilicet Iudaei) signa vidissent». At Christus Dominus eiusmodi miracula in Tyro, et Sidone non patrauit, quod non essent ex numero electorum. Scribit enim ipse Augustinus (2): «Certei autem vbi nisi in massa perditionis iusto diuino iudicio relinquantur? Vbi Tyrii relictis sunt, et Sidonii, qui etiam credere potuerunt, si mira illa Christi signa vidissent? Sed quoniam

» vt

(1) Lib. de Dono Perseu. cap. 14. (2) Ibidem.

» vt crederent non erat eis datum, etiam vnde crederent non est datum.

Tertium argumentum manifestam continet calumniam. Dum enim nos in vsum sumimus efficacis gratiae nomen, Caluini sensum ex corde detestamur. Appellauit ille quidem gratiam efficacem, sed eo sensu, quod ipsa omne opus salutare efficiat nihil libero arbitrio operante: nos autem efficacem dicimus, quod ipsa faciat, vt faciamus: in quo Magistrum Augustinum habemus, qui gratiam non solum efficacem appellauit, sed et efficacissimam, et omnipotentissimam: habemus et S. Thomam similiter loquentem. Caluini sensum damnauit Concilium Tridentinum: eundem Ss. Augustini et Thomae discipuli cum Tridentino damnamus; adserentes, voluntatem Deo mouenti cooperari, quamquam ad cooperationem illam a gratia praedeterminetur: eandem etiam posse dissentiri, quippe quae, etiam dum actu mouetur, possit non agere. Quae duo Caluini erroribus e diametro contrariantur.

Demus tamen inuentum hoc gratiae efficacis nomen a Caluino ad nos venisse. Quid vero inde? Num vocabulum ab haereticis intrusum ad veritatem catholicam labefactandam, retineri nequit ad hanc amplius illustrandam, et confirmandam? Atqui vocabulum Homousion quod in ore Sabellianorum sensum praefert haereticum, ad extirpandam haeresim Arianam ab ipsis OEcumenicis Conciliis receptum est.

Ad Augustini auctoritatem, quam Congruistae obiectant, respondendum primo cum nostratibus communiter, loqui ibi S. Doctorem de congruitate non praesupposita, sed per gratiam facta. Secundo respondendum, Augustinum loquutum fuisse de vocatione externa tantum, per signa quidem, quae sunt motiua credibilitatis non de vocatione interna, quae per internam inspirationem fit. Enumerans enim credibilitatis motiua, ait, nonnullos aliquibus tantum verbis auditis in Christum credidisse, vt Nathanaelem: aliquos visis miraculis, vt Discipulos, qui viso miraculo in Nuptiis Canae in Christum crediderunt: alios et contrario, nec visis miraculis, nec mortuis suscitatis credidisse: et tandem multos, qui a Christi miraculis permoti non fuere, miraculis per discipulos patris ad fidem adductos fuisse. Certum autem est, quod nec verba, nec miracula, nec alia quaelibet signa, aliud quidquam sunt, quam vocatio externa, qua per signa exteriora vocare exterius solet, secundum quod

D 2

scit

scit vnumquemque affectum esse : quae licet sint veluti semen , cui in iis , quibus sibi placet , Deus postea incrementum confert per interioris gratiae subministratiorem ; ipsamet tamen gratia non sunt , per quam »fit vt sit homo bonae voluntatis , quum prius fuerit voluntatis malae« , vt Augustinus loquitur (1).

Alia sunt S. Doctoris loca , quae hanc quoque expositionem exigunt : alia quae nullo negotio soluantur. Omnia ferme congressit Iuueninus (2) : ex cuius doctrina haec duo hic adnotabimus. Primum : Augustinum in libris ad Simplicianum nihil de modo operandi gratiae docuisse , quod aduersetur iis , quae contra Pelagianos , et Semipelagianos scribens adseruit : igitur non est repetenda iuxta Augustinum efficacia gratiae ex eodem capite , ex quo ibidem efficaciam vocationis repetit : nam vocatio , cuius in his libris saepius meminit , non est vocatio interna , quae per gratiam interioriorem fit , sed externa tantum , quae ideo nonnullis congrua dicitur , quia illorum effectibus est attemperata : quod sic placet demonstrare. Augustinus statim quaestionis ab initio exponens congruitatem , cuius in ea quaestione mentio fit , sic loquitur : »vt quamuis multi vno modo vocati sint , tamen quia non omnes vno modo affecti sunt , illi soli sequuntur vocationem , qui ei capiendae reperiuntur idonei«. Ex quibus constat affectus naturales eorum , quibus congruit vocatio , causam esse , cur vocationem sequantur ; nequeunt tamen causam esse , cur sequantur vocationem , quae fit per gratiam interioriorem : ista enim non supponit affectus bonos in hominibus , quos mouet , sed contra eos inspirat , suauiter reddens , quod prius displicebat , dicente Augustino ipso (3) : »vt autem innotescat quod latebat , et suauiter fiat , quod non delectabat , gratiae Dei est , quae hominum adiuvat voluntates«.

Deinde : de eo vocationis genere Augustinus loquitur , cuius varias species in eadem ad Simplicianum quaestione enumerat : species vero eae non sunt nisi externae vocationis , quae ab interioribus cordis motibus distinguuntur ; seu quae in solis signis extrinsecis positae sunt , et se habent per modum motuorum credibilitatis extrinsecorum. Ait enim : »cur ergo Esau non sic (hoc est) externo illo credibilitatis motu vocatus , vt veller audire ? Videmus enim alios aliter in iis rebus demonstratis , vel significatis ad credendum moueri«. Ait insuper : nonnullos aliquibus tantum verbis auditis , aliis

mi-

(1) Lib. de Grat. et lib. arb. cap. 15.

2. §. 2.

(2) Part. vi. Dissert. 1. cap. 7. art.

(3) Lib. ii. de Peccat. mer. cap. 17.

miraculis visis in Christum credidisse , vt antea exposuimus : quae omnia vocationem externam designant. Ita sese passim Augustinus interpretatur , vocationem in externis reponens signis , veluti mediis , quibus Spiritus Sanctus vsus est , vt fidei viam quibusdam adaperiret.

Secundum , quod erga Augustini testimonia ex Iuuenino adnotamus est , quod quandoque Pelagianorum verbis ille vtitur , quandoque etiam Semipelagianorum ; quae tamen continuo soluit. Huius sunt generis , quae ex libro de Spiritu , et litera Aduersarii opponunt (1) : »liberum arbitrium naturaliter attributum a Creatore animae rationali , illa media vis est , quae vel intendi ad fidem , vel inclinari ad infidelitatem potest , et ideo nec istam voluntatem , qua credit Deo , dici potest homo habere , quam non acceperit ; quandoquidem , vocante Deo , surgit de libero arbitrio ; quod naturaliter accepit«. Ibi enim Pelagianorum nomine , vel saltem Semipelagianorum Augustinus loquutus est. Nimirum hanc sub initio capituli sibi proposuerat quaestionem ; »sed consequens est paululum quaerere , utrum voluntas illa , qua credimus , etiam ipsa Dei donum sit , an ex illo naturaliter insito adhibeat arbitrio«. Quam tamen sic soluerat : »si dixerimus , eam non esse donum Dei , metuendum est , ne existimemus inuenisse nos aliquid , quod Apostolo increpanti , et dicenti ; quid enim habes quod non accepisti ? respondere possimus : ecce habemus bonam voluntatem credendi , quam non accepimus«.

Post solutam vero quaestionem illam obiicit sibi Pelagianorum , aut saltem Semipelagianorum responsonem , in eo sitam , quod liberum arbitrium , de quo surgit , vt , Deo vocante , per gratiam credamus , a Deo acceperimus , sicque saluari Apostolicam sententiam : quid enim habes , quod non accepisti ? Eam vero responsonem sequenti capite his verbis confutat : »si autem responderetur cauendum esse , ne quisquam Deo tribuendum putet peccatum , quod admittitur per liberum arbitrium , si in eo quod dicitur : quid habes , quod non accepisti ? propterea etiam voluntas , qua credimus , dono Dei tribuitur , quia libero surgit arbitrio , quod quum crearemur accepimus«. Sic et exponenda sunt alia Augustini loca.

COROLLARIUM.

Ergo et orationis gratiam per se , et ab intrinseco efficacem esse , non

(1) Cap. 33.

non secus ac gratiam, quae ad alios pietatis actus requiritur, ex his, quae antea actis capitibus in genere constituta sunt, evidentissime colligitur. Quoniam vero famosa quaestio haec proxime elapso saeculo euasit, quibusdam doctis contrarium, consulto hic collateraliter loco nostram sententiam singillatim firmare resoluimus, oppositamque confutare. Ac primum ex incommodis, quae ex doctrina Aduersariorum oriuntur, vera constat sententia. Nam sequitur ex ea, quod oratio saltim feruens non sit miserentis Dei, sed hominis currentis; contra ac dixit Apostolus: »non volentis, neque currentis, sed Dei est miserentis«.

Sequitur deinde, quod ex duobus hominibus, quorum vnus orat, alius vero non, ille qui orat, sese a non orante discernet, contra Apostolum ipsum dicentem: »quis te discernit? Sequitur quoque, in homine, qui orat, Deum non operare ipsum velle orare, contra illud eiusdem Apostoli: »Deus est qui operatur velle, et perficere pro bona voluntate«. Sequitur demum, non esse Dei iudicia inscrutabilia, quod uni det gratiam ad actus perfectos requisitam, alii vero eam neget: nam manifestum erit eam dari illi, qui sese ad orandum determinauerit.

Praeterea Augustinus adserit (1), quod, »etiam ipsa oratio inter gratiae munera reperitur«: idque probat ex his verbis Apostoli ad Rom. viii. »Quid enim oremus sicut oportet, nescimus, sed ipse Spiritus interpellat pro nobis gemitibus inenarrabilibus«. Quae quidem verba de gratia efficaci S. Doctor interpretatur, dicens: »ita dictum est, interpellat, quia interpellare nos facit.....Adiutorium igitur Spiritus Sancti sic expressum est, ut ipse facere diceretur, quod ut faciamus facit«.

Haec ipsa argumenta doctissime explicuit Eminentissimus Cardinalis de Noailles in suo Pastoralis mandato anni 1696. Sic enim loquitur acerrimus ille Augustini doctrinae vindex: »qua efficacia Deus bona opera in nobis operatur, eadem nos ad preces inducit, et mouet. Haec nimirum Apostoli verba ad Rom. viii. Spiritus postulat pro nobis, ita interpretantur Patres, ut ille nos faciat orare, impetrito, ut ait Augustinus in Epistola ad Sixtum, orationis affectu, et effectu. Quae quum Sancta Ecclesia optime nohit, ut quae sibi necessaria sunt impetret, orat, ut Deus postulare faciat quae placita sunt ei. Eadem ergo vi, eadem efficacia Deus in nobis operatur orationem, qua operatur velle, et perficere«.

(1) In Epist. ad Sixtum.

CAPVT IV.

Dissidium inter Augustini et Thomae Commentatores in assignanda efficaci gratiae natura proponitur. Illud nominis, non rei esse certo certius suadetur. Mens vtriusque Doctoris ex ipsis declaratur.

Efficacis gratiae natura aptissime quidem explicatur, siue per victricem Augustinianam delectationem, siue per physicam Thomisticam praemotionem.

Nec dissidium aliquod inter vtriusque explicationis adsertores in re ipsa est.

Prioris propositionis demonstratio ex idea ipsius efficaci gratiae, quam supra dabamus, potissimum pendet. Vt enim ibi dictum fuit, ea est gratiae istius conditio, ut operetur in nobis velle, et perficere, faciatque ut faciamus. Ita eam nobis designant Scripturae, Concilia, et Patres; praesertim quos duces nobis proposuimus et Magistros, Augustinus et Thomas; quemadmodum fuso calamo ostensum est.

At siue gratia victrix delectatio dicatur, siue praemotio physicae vocabulo nominetur, vere id in nobis operari intelligitur: nam primum hanc gratiam similia in nobis operantem per victricem delectationem designari in Scripturis legimus. Dicitur enim in Psalm. cxviii. »Viam mandatorum tuorum cucurri, cum dilastis cor meum«. Et Ezech. xxxvi. »Et dabo vobis cor nouum, et Spiritum nouum ponam in medio vestri: et auferam cor lapideum de carne vestra, et dabo vobis cor carneum. Et Spiritum meum ponam in medio vestri, et faciam ut in praeceptis meis ambuletis, et iudicia mea custodiat, et operemini«. Item Ioh. vi. Christus ait: »nemo potest venire ad me, nisi Pater qui misit me, traxerit eum«. Quae omnia delectationem sonant.

Deinde: quum certum omnino exploratumque sit, Augustinum gratiae efficaciam per eiusmodi delectationem explicare, nihil est sane quod desideretur in huius rei argumentum. Neque enim est, qui nes-